

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ ЗА 2014. ГОДИНУ

Садржај

Пројекти у надлежности Сектора за савремено стваралаштво	3
1. е-Култура	3
2. Индикатори развоја културе	4
3. Галеријски систем у Србији.....	5
4. Музички оркестри, хорови и ансамбли.....	7
5. Културна партиципација и наслеђе	9
6. Часопис Култура	11
7. Тирилица	15
Трибине и промоције	16
1. Трибина „Стеван Мајсторовић”	16
2. Промоција зборника <u>Градитељско наслеђе у Србији</u> . Зборник у част др Доброслава Бојка Павловића	19
3. Трибина <u>Путокази у сликама Београда</u>	20
4. Култура и одрживи развој у доба кризе.....	20
Галерија Завода	21
Пројекти у надлежности Сектора за међународну сарадњу	24
1. Културне индустрије у Србији	24
2. Промоција и имплементација	25
3. УНЕСКО <i>Конвенције о заштити и унапређењу разноликости културних израза</i>	25
Конференције и симпозијуми у иностранству	26
Прес извештај 2014.	27

Пројекти у надлежности Сектора за савремено стваралаштво

е-Култура

Руководиоци пројекта:

Биљана Јокић
Слободан Мрђа

Технички координатор:

Маријана Узуновски

Сарадници за комуникацију са установама културе:

Маша Вукановић, Дејан Загорац, Маја Маринковић, Драгана Мартиновић, Богдана Опачић,
Тамара Петровић, Пеђа Пивљанин, Синиша Стефановић, Ана Стојановић, Бојана Субашић

Институционална сарадња:

Републички завод за статистику

Основне информације о развоју информационог система у култури

е-Култура представља информациони систем у култури, који се развија се континуирано од 2001. године (када није постојала било каква обједињена евиденција установа, удружења и организација у култури на територији Србије). До 2010. године систем се више пута технолошки и садржински мењао у складу са резултатима истраживања, потребама корисника и технолошким могућностима. Број и класификација институција у бази мењали су се и мењаће се у будућности с обзиром на комплексност и динамику промене појава у култури. Главни циљ је успостављање одрживости система, што подразумева и дефинисање процедура за континуирано ажурирање података, непосредно од стране учесника у систему. Од јула 2013. године, *е-Култура* се развија у партнерству са Републичким заводом за статистику, на основу потписаног споразума о сарадњи. На тај начин, пројекат је унапређен у смислу давања законске основе за потраживање података (према Закону о званичној статистици), као и обједињавања база података и развоја у правцу стандардизације и одрживости.

Активности у 2014. години

У складу са планом за 2014. годину, реализовано је неколико група активности: тестирање базе података и интернет платформе, као и контрола, допуна и измене основних података и класификација. Тако је омогућено *online* ажурирање податка од стране установа учесника у систему. Предвиђено је да се подаци архивирају у нове форме и чувају у интерној бази података. Као пратећа активност, у току је редизајн сајта www.e-kultura.net, са пратећим апликацијама за ажурирање података и претраживање постојећих података у електронском адресару институција.

За 2014. годину било је планирано да Завод за проучавање културног развитка прикупи и обради податке о програмским активностима музеја, биоскопа и позоришта. У складу с тим, обједињене су базе података Завода за проучавање културног развитка, Републичког завода за статистику, Народног музеја у Београду и Министарства културе РС.

Реализација дела пројекта о прегледу стања у музејима, позориштима и биоскопима, подразумевала је: а. припрему редефинисаних електронских образаца за праћење промена у овим типовима институција; б. прикупљање, контролу и унос прикупљених података; в. припрему извештаја. Паралелно са овим процесом, Републички завод за статистику наставио је праћење стања у областима издаваштва и електронских медија. Резултати ових паралелних процеса објављени су у посебној двојезичној електронској и штампаној публикацији „Култура 2013“, коју су партнерски приредили Републички завод за статистику и Завод за проучавање културног развоја. Планирано је да се по дефинисаној методологији приређују статистички извештаји за сваку наредну годину.

Структура трошкова:

Ставке буџета	Спецификација	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Услуга програмирања од стране правног лица	Промена табела и релација у постојећој бази података	650,000.00	650,000.00	644,440.00	5,560.00
Услуга програмирања од стране правног лица	Миграција података из Access-а на MS SQL Server, Програмирање Front-end апликације, Програмирање форме за on-line update података	499,000.00	499,000.00	499,000.00	
Услуга WEB програмирања од стране правног лица	Трошкови одржавања и програмирања Интернет презентације Завода	190,000.00	190,000.00	190,000.00	
Закуп сервера код провајдера	Закуп VPS сервера на годишњем нивоу	60,000.00	60,000.00	60,000.00	
Укупно		1,399,000.00	1,399,000.00	1,393,440.00	5,560.00

Индикатори развоја културе

Руководиоци пројекта:

Слободан Мрђа
Биљана Јокић

Пројекат је предложен због важности дефинисања индикатора развоја културе за пројектовање, праћење и евалуацију културне политике засноване на емпиријским подацима, као и због могућности поређења стања у земљи са оним у другим земљама и на глобалном нивоу. Проблем дефинисања индикатора у овој области посебно је сложен, с обзиром на разноликост и динамичне промене културних феномена, као и специфичности културе у свакој земљи уз истовремену потребу да се оне међусобно пореде.

Потребно је да реализација овог пројекта буде концептуално и технолошки повезана са развојем информационог система *e-Култура* у правцу постизања дугорочних резултата. Пошто су на *e-Култури* предузете значајне организационе, концептуалне и технолошке промене од значаја за дугорочну намену информационог система, процена стручног тима је да је неопходно најпре успоставити праксу редовног ажурирања података о одабраним типовима институција културе у складу са већ успостављеном методологијом, а тек онда мењати обрасце за прикупљање података. У складу с тим, током 2014. и 2015. године подаци се прикупљају према раније утврђеној методологији уз нову процедуру (са *online* приступом

за институције обухваћене пројектом), док се рад на дефинисању индикатора одлаже за наредни период. У складу с тим одлукама, планирани буџет није утрошен.

Структура трошкова:

Ставке буџета	Спецификација	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Стручни сарадници	2 консултанта	136,000.00	136,000.00	0.00	136,000.00
Укупно		136,000.00	136,000.00	0.00	136,000.00

Галеријски систем у Србији

Руководилац пројекта:

Драгана Мартиновић

Аутори пројекта:

мр Драгана Мартиновић (истраживач/ виши стручни сарадник у Заводу за проучавање културног развитака, Београд),

ма Димитрије Тадић (саветник за визуелне уметности и мултимедије у Министарству културе и информисања Републике Србије),

Нина Михаљинац (докторанд на групи за теорију уметности и медија Универзитета уметности у Београду)

Стручни сарадници:

Милош Ђорђевић (професор на Педагошком факултету у Јагодини, Универзитет у Крагујевцу)

мр Слободан Мрђа (самостални истраживач у Заводу за проучавање културног развитака)

Технички сарадници:

Мирјана Петровић, дипл. психолог

Вера Милановић, дипл. социолог

Контекст истраживања:

Када су савремене визуелне уметности у питању, галеријски и излагачки систем представља кључну платформу презентације и продукције текућег уметничког стваралаштва, чије је функционисање, међутим, недовољно и несистематски истражено. Ипак, у протеклом периоду, спроведено је неколико по обиму мањих али веома важних иницијалних истраживања и пројеката, на основу којих је констатована неопходност наставка испитивања комплексне области визуелног стваралаштва и функционисања галеријског и излагачког система у Србији. Из тог разлога, у сарадњи са Министарством културе и информисања, у Заводу за проучавање културног развитака предузет је развојно–истраживачки пројекат под називом „Галеријски систем у Србији“ који кроз темељан и систематичан начин приступа задатој теми. Првенствено, истраживање треба да појасни појам галеријског и излагачког простора, програмске и пословне политике, и да образложи сложену структуру изложбеног система у Србији.

Ово истраживање подељено је у две фазе. **Прву фазу** чинило је истраживање постојећих стратешких докумената културне политике и културног развоја која се могу односити на

визуелне уметности, дефинисање, мапирање и класификација галерија и излагачких простора у Србији, као и израда упитника као инструмента другог дела истраживања (трошкови за стручне консултације, 2013/14), те његово дистрибуисање. Прикупљени подаци представљени су у публикацији под називом „Атлас галерија и излагачких простора у Србији“, својеврсном адресару, са графичким приказима статистичких података о изложбеном систему у Србији (трошкови лектуре, дизајна, прелома и припреме за штампу). Публикација ће бити одштампана у 200 примерака (трошкови штампе). У прилогу је публикација у pdf формату.

У **другој фази** пројекта (2014/15), квантитативни подаци, добијени путем стандардизованог упитника, унети су у SPSS базу (стручни сарадник, технички сарадници), а предстоји обрада, анализа и интерпретација резултата и израда студијске анализе програмских и пословних политика галерија и излагачких простора у Србији, на основу добијених података; организовање презентације публикације, а потом и дистрибуција исте. Такође, постављена је интернет презентација „Адресара галерија и излагачких простора“ у виду дигиталне мапе која ће, осим географске позиције галерија, које су биле предмет истраживања, пружати и основни сет информација о мапираним просторима (трошкови израде и постављања интернет странице, <http://atlasgalerija.rs/mapa/>).

Предмет и циљеви истраживања:

Предмет првог дела истраживачког пројекта (Атлас) јесу галерије и излагачки простори који су мапирани у оквиру истраживања културне политике Србије спроведених у Заводу (технички сарадници). Критеријуми за одабир галерија и излагачких простора обухваћених Атласом били су следећи: да правно и формално обављају галеријску и излагачку делатност, и да су у периоду од 2010. до 2012. године учествовали у расподели јавних средстава (републички, покрајински и локални ниво власти); да се баве савременим визуелним уметностима; да поседују свој изложбени простор; да им је примарно поље деловања излагање, развој програмских активности, уметника и публице.¹

Основни циљ ове публикације, као и интернет презентације, јесте омогућавање актерима који учествују у стварању и развоју домаће савремене визуелне сцене, као што су: галеристи, кустоси, уметници, историчари и теоретичари уметности, менаџери у култури, али и доносиоци одлука – да стекну увид у структуру система галерија и излагачких простора у Србији, а потом да се подстакне и убрза комуникација између представника сцене савремених визуелних уметности, те олакша будућа професионална сарадња.

Методологија:

У оквиру првог емпиријског дела истраживања, мапирано је око петсто галерија и излагачких простора на територији Републике Србије. Мапирање је спроведено истраживањем података из пројекта о културној политици у Србији који су обављени претходних година у Заводу, са интернет презентација Министарства културе, Покрајине, градова и општина у Србији, као и са других релевантних интернет презентација. Потом је извршена селекција мапираних простора према четири поменута критеријума; ових триста тридесет осам галерија и излагачких простора презентовано је у Адресару (Атласу). Другим делом (2014/15) истраживачког пројекта програмских и пословних политика обухваћене су галерије и излагачки простори који испуњавају седам постављених критеријума и којима је био дистрибуисан упитник (177 упитника).

¹ На основу наведених критеријума, из овог истраживања искључене су галерије и излагачки простори чије је поље деловања првенствено усмерено на комерцијалне активности.

У складу са постављеним циљевима, израђен је стандардизовани упитник који се састоји од једанаест сегмената и сто тридесет пет питања, која се односе на трогодишњи период рада излагачких простора и галерија. Потом је изведено тестирање упитника у сарадњи са појединим представницима галеријских и излагачких простора у Србији, ради утврђивања дискриминативности питања и процењивања потребног времена за његово попуњавање.

До сада је, од 177 послатих упитника и више пута контактирања селектованих галерија и излагачких простора, на упитник одговорило 101 њих, дакле 57% упитника је попуњено. Из разлога слабог одзива, прикупљање упитника се наставља и у другој фази (2015).

Структура трошкова:

Ставке буџета	Спецификација	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Стручне консултације	2 консултанта	102,000.00	0,00	0,00	
Дизајн, прелом и припрема за штампу публикације		60,000.00	0,00	0,00	
Штампа 1 публикације	200 примерака	300,000.00	300,000.00	300,000.00	
Лектура		18,000.00	0,00	0,00	
Израда и постављање интернет странице		200,000.00	200,000.00	198,000.00	2,000.00
Укупно		680,000.00	500,000.00	498,000.00	2,000.00

Музички оркестри, хорови и ансамбли

Руководиоци пројекта:

Маша Вукановић
Ана Стојановић

Музички оркестри, хорови и ансамбли јесу значајна групација актера у култури. Међутим, подаци о њима и њиховом раду су неуједначени: у неким случајевима нетачни, у неким непотпуни а у неким застарели. Пројекат *Музички оркестри, хорови и ансамбли* покренут је како би се формирала основа за континуирано праћење рада у области музике и музичког стваралаштва. С тим циљем на уму активности на реализацији пројекта су биле:

- ✓ Преглед података о (индиректним) корисницима буџетских средстава у периоду од 2011. до 2013. године алоцираних на нивоу Републике, АП Војводине и града Београда;
- ✓ Провера података путем Интернета (сајтови оркестара, хорова, ансамбала и педагошких институција у области музике, форуми и портали, сајт Агенције за привредне регистре);
- ✓ Формирање ексел листе са ажурираним контакт и основним подацима;
- ✓ Утврђивање индикатора за праћење рада у области музике и музичког стваралаштва;
- ✓ Формулисање упитника за испитивање актуелног стања у наведеној области.

Преглед и проверу података, те утврђивање листе оркестара, хорова и ансамбала на основу расположивих података о суфинансирању пројекта у области музичког стваралаштва спровеле су истраживачи Завода др Маша Вукановић и мр Ана Стојановић. Будући да у Заводу нема запослених чија је област експертизе музика и музичко стваралаштво као спољни сарадник ангажован је професор Факултета музичке уметности и проректор

Универзитета уметности у Београду др Димитрије Големовић. Уз његову помоћ најпре су формулисани индикатори за праћење рада у области музичког стваралаштва а потом и формулисан упитник.

Имајући у виду вон Хорнбостелову и Сахову класификацију музичких инструмената утврђено је да је класификација на **вокално** (хорови и певачке групе), **инструментално** (оркестри) и **вокално-инструментално** уз могућност **плеса** (ансамбли) музичко стваралаштво довољна и одговарајућа за систематично сагледавање музичког стваралаштва и деловања.

Будући да различитост жанрова не наглашава нити умањује потенцијалне или стварне уметничке квалитете стваралаца и извођача, да и професионални и аматерски музички ствараоци подједнако важно учествују у развијању музичког стваралаштва, те, најзад, да савремено стваралаштво не омогућава адекватну временску дистанцу која би јасно говорила о (трајнијим) достигнућима савремених уметника, критеријуми које је могуће идентификовати а у сврхе обезбеђивања систематичног сагледавања стања и перспектива у области музичког стваралаштва би били:

- Шта оркестри, хорови и ансамбли нуде у смислу резултата свога рада. Мерљиви показатељи активности на основу којих се долази до резултата би били:
 - објављена издања (CD, DVD, YouTube) и/или издања у припреми (делимично доступна путем Интернета: YouTube и MySpace)
 - припреме за наступе (фреквенције проба)
 - наступи код „куће“ тј. у месту-седишту: самостални, групни и у оквиру манифестација (укључујући и као предгрупе познатијим извођачима и ауторима); наступи у другим местима у Србији (укључујући и турнеје); наступи ван Србије (појединачни и турнеје)
 - едукација (отворене пробе, јавни часови, сарадња са музичким школама и сл.)
 - публика на наступима, различите генерације (оријентација ка активним конзументима)
- Могућност међу-генерацијских повезивања (генерацијски мешовити хорови, оркестри и ансамбли; заједничке пробе млађих и старијих постава и сл.)
- Могућност прелажења из „атару у атар“ - нпр. ако је инструментална музика да ли може да наведе на песму или плес или и на песму и на плес. Могући мерљиви подаци: пројекти сарадње са песницима, књижевницима, кореографима и сл.

Упитник прати наведене индикаторе. Стога ће се подаци у 2015. години прикупљати у оквиру пројекта „Индикатори културног развоја“.

Средства за реализацију пројекта *Музички оркестри, хорови и ансамбли* су утрошена у потпуности а сходно финансијском плану за 2014. годину.

Структура трошкова:

Ставке буџета	Спецификација	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Стручни сарадник	1 консултант за музичку уметност	68,000.00	68,000.00	68,000.00	0,00
Укупно		68,000.00	68,000.00	68,000.00	0,00

Културна партиципација и наслеђе

Руководиоци пројекта:

Маша Вукановић

Маја Годоровић

Бројни истраживачи (Baumer, Ferholt, & Lecusay, 2005; Beljanski-Ristić, 1983; Beljanski-Ristić & Marjanovic-Shane, 2011; Ferholt, 2009, Marjanovic-Shane et al., 2011; Pešić, 1989; Rainio, 2005, 2008, 2010) истичу да су доступност, богатство, квалитет и разноврсност облика културних активности и производа, као и начини посредовања културних садржаја, од суштинског значаја за децу јер је ово прво доба људског живота оптимално за усвајање културних садржаја, док лишавање таквих садржаја има непосредне, али и дугорочне негативне последице. Културна понуда намењена деци протеклих готово 30 година измицала је пажњи домаћих истраживача у области културе те је истраживање „Културна понуда намењена деци Београда“ које су 1983. године спровели истраживачи Завода предвођени др Росандић заправо последње опсежније истраживање ове врсте. Уочавајући празнину, односно одсуство свежијих података, али и потребу за овом врстом истраживања јер питање изградње односа према култури јесте оно које захтева континуирану и константну пажњу, у 2014. години смо покренули пројекат *Културна партиципација и културно наслеђе*.

Основна премиса пројекта јесте схватање да је понуда коју установе културе кроз различите програме намењују деци предуслов на коме почива изградња креативног односа одраслих према култури у најширем смислу овог појма. Укупно посматрано, **циљ** пројекта је да пружи подршку за планирање подухвата усмерених ка подспешивању активне партиципације деце и одраслих у процесима развијања културе. Овако широко постављен циљ конкретизован је на два поља:

- Стварање основе за континуирано праћење активности усмерених ка развијању креативног односа према наслеђу и стваралаштву те подстицању активног учествовања у процесима развијања културе.
- Подстицање иновативности у осмишљавању конкретних активности кроз које се деца и одрасли укључују у рад установа културе.

Остваривање и ових посебних циљева и општег циља пројекта јесте комплексан задатак те је реализација пројекта рашчлањена у две фазе.

Прва фаза, реализована 2014. г. подразумевала је пре свега креирање методолошке платформе те скицирање електронске базе података која би садржала информације и илустрације активности које установе културе намењују деци.

У погледу методологије, пошто је Завод 1983. г. реализовао поменути пројекат „Културна понуда намењена деци Београда“, одабран је приступ лонгитудиналних истраживања, тачније понављање ранијег истраживања и допуњавање с обзиром на уочене помаке. Спровођење лонгитудиналног истраживања подразумева рад са две врсте материјала: документима који се односе на проучавану појаву (у нашем случају пројекта и програма које установе културе намењују деци) и самоисказе учесника у појави.

У истраживању спроведеном 1983. г. пројекат тада Центра за културу НУ „Стари град“ (данас УК „Пароброд“) Школигрица наведен као светли пример могућности за подстицање активне партиципације деце у раду установа културе те да је током деценија *Школигрица* постала метафора за успешно повезивање образовања и културе, тј. својеврсно нематеријално наслеђе које је потребно ревитализовати зато што с једне стране представља модел у осмишљавању и реализовању активности који је примењив и у савременим установама културе а с друге стране саме активности пружају подстицаје за осмишљавање интерактивних и иновативних програма установа културе кроз које се подстиче активна

партиципација пре свега деце. Стога, најпре је приступљено прегледу богате документације о раду *Школигрице* коју је обезбедила гђа Бељански Ристић, која је и спољни сарадник у реализацији нашег пројекта, те њено делимично транспоновање у електронску форму, што води остваривању циља стварања електронске базе података. Део документације који се односи на моделе рада у *Школигрици* третиран је кроз призму методологије проучавања традиционалне народне педагогије, што је област којом се бави научни сарадник Етнографског института САНУ и такође спољни сарадник у реализацији пројекта, др Александар Крел.

Следећи корак било је формулисање упитника, тачније предлошка за дубинске интервјуе са некадашњим полазницима *Школигрице* те руководиоцима програма намењених деци у другим установама културе. Упитник је конципиран тако да омогући и ретроспективне и проспективне исказе саговорника. Идентификовано је 30 саговорника који такве врсте исказа могу дати.

Најзад, осмишљена је скица електронске базе података. Посебна пажња је посвећена промишљању укрштања иако сличних ипак различитих врста података који ће се у бази наћи.

Све укупно, резултат прве фазе пројекта јесте платформа која омогућава и сагледавање ранијих активности и идеја које се могу и данас примењивати. На тај начин олакшава се и планирање будућих корака усмерених ка подспешивању активног учествовања у процесима развоја културе и друштва. Опширнији исходи прве фазе пројекта су у припреми за наредни број Заводског часописа „Култура“.

Друга фаза пројекта планирана је за 2015. годину и обухвата систематизацију прикупљених података и њихово транспоновање у електронску базу података.

Током реализације почетног дела прве фазе пројекта утврђено је да истраживање културе сећања кроз коју се прелама однос према непокретном културном наслеђу и потребно и корисно али да је пак пробитачније такво истраживање одложити док се не формира база података о садржајима које установе културе нуде деци јер се на тај начин електронска база може проширити у смеру комплекснијег полазишта за осмишљавање подухвата усмерених ка подспешивању активне партиципације у процесима развоја културе. Сходно том закључку средства предвиђена за реализацију овог пилот истраживања у износу од 65.500,00 динара нису тражена.

Структура трошкова:

Ставке буџета	Спецификација	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Стручне консултације	2 консултанта	136,000.00	136,000.00	136,000.00	0,00
Дневнице	дневнице истраживача (5 дана)	11,000.00	0,00		
Дневнице	дневнице анкетара (10 дана)	33,000.00	0,00		
Смештај	смештај на терену (5 дана)	17,500.00	0,00		
Путни трошкови	путни трошкови	4,000.00	0,00		
Укупно		201,499.99	136,000.00	136,000.00	0,00

Часопис Култура

Секретар редакције

Пеђа Пивљанин

Часопис *Култура* је научни часопис категоризован у *Регистру научних часописа* Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије под ознаком М 51 у групи часописа за Историју, историју уметности, етнологију и археологију.

Часопис *Култура* је 2010. године успео да врати редовност излагања (издавања) на тромесечном (кварталном) нивоу, а то подразумева да први број у години излази током пролећа, други током лета, трећи током јесени, а четврти током зиме на прелазу из једне у другу годину. Редовност се наставила у 2011, 2012, 2013 и 2014. години. Од првог броја у 2013. години часопис *Култура* је прешао са латиничног на ћирилично писмо с напоменом да ће се текстови аутора из региона (Црна Гора, Босна и Херцеговина, Хрватска и Словенија) који пишу на латиници објављивати на том писму.

Пролећни 142. број часописа *Култура* се бави темом *Филм и филозофија* чији су приређивачи проф. др Александар Прњат, главни уредник часописа *Култура* и др Владимир Коларић и темом *Ликовна педагогија – актуелна питања, дилеме и перспективе*, чија је уредница проф. др Сања Филиповић са Факултета ликовних уметности у Београду.

Порука уредника теме *Филм и филозофија* јесте да отварање значајног простора проблему односа филма и филозофије, чему присуствујемо последњих година и деценија, истовремено охрабрује и онеспокојава: охрабрује јер сведочи о коначно легитимизованом статусу филма у култури којој припадамо, освојеном месту у свету мишљења, стварања и делања, док онеспокојава јер можда наслућује крај ове уметности и медија, макар у облику у којој га до сада знамо. Промисљање односа филма и филозофије засновано на идеја филма као мишљења, као да ове „слике у покрету“ жели да спасе од културне маргинализације, кроз судбину пуке карике у ланцу процеса глобалне медијатизације. Жеља да се филм преко свог односа са филозофијом повеже са читавим резервоаром људског знања у себи крије данас помало „застареле“ хуманистичке обзире. Ипак, чини се да је и даље будно оно настојање да се понуде шире теоријске основе за промисљање филма као уметности, медија и културног феномена, односно да се не одустане од кружења око питања „шта је филм као филм?“ Желели бисмо да овај темат да прилог дијалогу између филма и филозофије, дакле дијалогу са значајним импликацијама на наше разумевање уметности и медија, па и читаве културе у којој живимо. А зашто да не, и на наше разумевање филозофије.

Порука уреднице теме *Ликовна педагогија – актуелна питања, дилеме и перспективе* јесте да је значај феномена људског стваралаштва и проблематике деловања на његов развој вечите теме којима се, поред педагогије и психологије, баве све друштвене науке богатећи стално фонд сазнања о њима. Све је више прихваћено схватање да од квалитета васпитно-образовног система једне земље зависи и њен културни, технолошки и општи развој. Овакав став намеће потребу трагања за што ефикаснијим стратегијама чије је постулате проверила наука и прихватила пракса. Колико год била стара дилема настала још у античкој Грчкој на парадигми атинског и спартанског васпитања, она се сада мора разрешавати у новим условима. Однос према детињству се мењао кроз векове, као и улога одраслог, што је условило да свако време има своју педагогију и начине васпитања и образовања деце и младих. Обележја нашег времена су свакако демократизација васпитања и образовања, нов однос између одраслог и детета, као и осавремењивање програма. Међутим, демократизација се често схвата на разне начине, крећући се од става да ћемо „најбоље васпитавати дете ако га уопште не васпитавамо“ (при чему се под „васпитањем“ подразумева наметање ставова одраслих деци, „обрада деце“, гушење њиховог спонтаног израза и слично), до

уравнотеженог приступа у коме су одрасли и дете партнери, а утицање на његов развој поступак који узима у обзир дететове потребе, интересовања и могућности.

Летњи 143. број часописа *Култура* се бави темом *Књижевност и истина*, чији су приређивачи проф. др Владислава Гордић Петковић, са Филозофског факултета у Новом Саду, проф. др Александар Прњат, главни уредник часописа *Култура* и доцент др Ирис Видмар са Филозофског факултета у Риједи у Хрватској.

Порука уредника теме *Књижевност и истина* јесте да однос књижевности и истине јесте велико питање филозофије још од када је Платон одбацио сазнајну и едукативну вредност књижевности. Песници су, тврдио је, инспирирани музама, пишу из незнања, претварају се да знају а само обмањују, њихове се истине не тичу идеја него сене сена, а њихово је деловање утолико разорније што подстичу страсти и читаоцима доносе задовољство. Овим је Платон заувек утро пут књижевним анти-когнитивистима који сматрају да је књижевност фикцијска, дакле неистинита, да настаје као плод маште и да јој сврха није пренети истину него забавити читаоце. Стога нема потребе да на њу гледамо као на когнитивно вредну. Историјски гледајући, на овај су изазов углавном одговарали песници, филозофи у много мањем броју, но и једни и други слагали су се да је Платон напросто погрешно када је књижевности одузео когнитивну вредност и тако је радикално поставио насупрот истини. Од песника попут Китса, Шелија и Вордсворта, писаца попут Дикенса, Толстоја и Достојевског, па све до великана филозофске мисли попут Аристотела и Хегела, књижевници и филозофи страствено су побијали анти-когнитивистичке ставове и показивали у којој је мери књижевност нераскидиво повезана с истином, и то оном истином која није доступна ни хладним методама науке ни апстрактним методама филозофије. Разлоге против Платоновог протеривања дају књижевници, а најуверљивије управо онда када се баве фикцијском књижевношћу. Ти разлози углавном нису аргументативног типа, већ се налазе у ефектима читања књижевних текстова. Дакле у начину на који књижевност утиче на когнитивне, емоционалне и имагинативне ресурсе читалаца. Чак је и књижевно стваралаштво оних књижевника, као што је Исак Башевис Сингер, који су изричито заступали став да је циљ књижевности да забави, на многе читатеље имала далеко дубљи утицај. Књижевност говори човеку, говори о човеку, о томе како је бити човек и које су све комплексности његовог искуства у свету. Књижевност је примарно повезана са светом, она га открива у свим његовим слојевима и стога истина коју нам књижевна дела нуде увелико превазилази научну истину која је увек ограничена на појединачне моменте и ставове.

Промоција пролећног 142. броја и летњег 143. броја је одржана 9. октобра 2014. године у галерији Завода за проучавање културног развоја. На промоцији часописа су говорили др Владимир Коларић и проф. др Александар Прњат, уредници теме *Филм и филозофија* у 142. броју часописа *Култура*, проф. др Владислава Гордић Петковић, коуредница теме *Књижевност и истина* и Марина Лукић Цветић, одговорна уредница часописа *Култура*.

Часопис *Култура* број 143 и тема *Књижевност и истина* је на позив и у организацији Центра за промоцију науке Републике Србије представљен на Међународном сајму књига у Београду 31. октобра 2014. године.

Јесењи 144. број часописа *Култура* обрађује тему *Нова музеологија између теорије и праксе*, чија је уредница проф. др Ангелина Милосављевић Аулт са Факултета за медије и комуникацију у Београду и тему *Мапирање политика простора*, чија је уредница проф. др Мариела Цветић са Архитектонског факултета у Београду.

Порука уреднице теме *Нова музеологија између теорије и праксе* јесте да је нова музеологија појам који означава нове идеје о музеју као институцији и његовој улози у ширим социјалним, економским и политичким условима. Иако су пракса и појам нове музеологије сазревали током осме деценије двадесетог века, а теорија нове музеологије током његове девете деценије, она није изгубила актуелност. Међу проблемима музејске

праксе који су отворени у новој музеологији, а до данас нису довољно јасно промишљени ни у теоријском ни у практичном смислу, налази се и поменута "партиципација", односно учешће публике, шире друштвене заједнице, у креирању музејских садржаја, публике која се још увек види као пасивни прималац информација које се пласирају музејским изложбама. Ту је и проблем редефиниције појма "наслеђа", његовог значаја за креирање идентитета, његове рањивости у временима конфликта и оружаних сукоба, појам "дисонантног наслеђа", музеја као медија, проблеми дигитализације наслеђа у контексту, такозване, нове хуманистике, и многа друга питања. Идеја приређивача је била да у отвореном позиву стручној јавности наведе на дијалог и представи актуелне тенденције у новој музеологији и музеографији, у којима се преплићу наведена, али и многа друга, важна питања очувања баштине као сведочанства прошлости која тој прошлости гарантују живот у садашњости. Музеј се великим делом данас још увек сматра институцијом у којој делују стручњаци чији рад, његове резултате, прима и процењује, најчешће пасивна широка публика која је, свакодневно откривамо, жељна презентације музејских садржаја на непосреднији начин са већим едукативним потенцијалом, у бекству од империјалне и буржоаске уштогљености, наметнуте репрезентативности музејског амбијента. При томе, стара просветитељски конципирана институција музеја само је наизглед ствар прошлости, јер су њени корени дубоко усађени у племенитој сврси свеколиког образовања, сврси коју данас испуњава са више ентузијазма и оштријим "слухом" за корпус наведених, комплексних, потреба.

Порука уреднице теме *Мапирање политика простора* јесте да постојање политика простора произилази из чињенице да је простор политичан. Простор је производ историје и носи у себи и нешто друго и нешто више но што је оно што је у њему видела историја у класичном смислу ове речи. Два су концепта, писао је Лефевр (Lefebvre, Henri), која су карактерисала појам и карактер простора: апстрактни простор као геометријска категорија која подразумева математички апарат, и ментални простор који је створен у оквиру различитих дисциплина: уметности, књижевности итд. У настојању да открије теоријско јединство између ова два концепта Лефевр је поставио унитарну теорију доказивањем тезе о (друштвеном) простору као о (друштвеном) производу. „Тиме што има политичка својства простор није 'изопачен' политиком и идеологијом; он је увек имао та својства. Увођењем синтагме 'производња простора' Лефевр је дефинисао њену припадност у надлежност појединих друштвених група које присвајају простор да би њиме управљале и да би га искоришћавале“. Уопштено говорећи, простор је физички појам којим се описује појавност света, његов изглед и начин присутности, али је истовремено и проблем везан за све дефиниције положаја човека у свету и одређивање његових релација према свету. Простор је основно својство и нужан услов сваке предметности; апстрактна представа о неодређеном општем спољашњем оквиру распрострањања конкретних појава и о њиховом појединачном садржају без обзира на сваки индивидуални квалитет тог садржаја. Простор се дефинише: 1. као место где се нешто налази и средина у чему се нешто налази (он обухвата и смешта ствари и бића), 2. као средство којим положај ствари постаје могућ (а не средина у којој се распоређују ствари; простор није окружје ствари него универзална могућност њихових односа; простор је оно што одређује/детерминише однос ствари), и 3. као апстрактна, концептуална, логичка и математичка категорија којом се описује положај ствари (однос између ствари, као и целина могућих односа ствари). Међутим, простор је чист опажај, те је елементарна представа о простору опажај а приори, а не појам; простор је, заправо мисаони конструкт.

Зимски 145. број часописа *Култура* се бави темом *Награде у култури – некада и сада*, чији је уредник др Милош Немањић и темом *Новинарство и нови медији*, чији је уредник проф. др Веселин Кљајић са Факултета политичких наука у Београду.

Порука уредника теме *Награде у култури – некада и сада* јесте да награде у целини, као начин на који друштво вреднује нечији рад и одаје посебно признање вредности тога

рада, припадају симболичком систему који подлеже посебним правилима. Награде у култури, пак, као део тог великог симболичког система битан су елемент на интелектуалном пољу, како га је дефинисао познати француски социолог Пјер Бурдије (1930-2002), и то као поље динамичких сила на коме сви актери теже за културним легитимитетом. За последњих 60 година то интелектуално поље у Србији доживело је радикалне промене, па су и награде у култури, у надметању актера за културним легитимитетом, доживљавале одређене промене. При томе, треба имати у виду да награђивање у култури као модерна појава доживљава свој процват тек у другој половини 20. века. Време установљавања првих награда у култури пада управо у периоду 1950-1970. године. Према постојећој документацији, само је књижевних награда у овом периоду основано укупно 29. Тако да, када је реч о променама на интелектуалном пољу за ових 60 година, можемо пре свега да констатујемо да се њихов број вишеструко повећао и да су се, истовремено, појавили бројни нови оснивачи, а неки нестали са тог поља. Стваралачки хоризонт, да се тако изразимо, такође је променио своје обресе и карактеристике. Књижевне награде и даље остају доминантне у структури награда у култури, али и оне у извесном смислу еволуирају у својој симболичкој димензији. Неке врло престижне награде, као што је награда Меша Селимовић, настале су после првог иницијалног периода. Једно од првих социолошких истраживања о друштвеном и уметничком смислу књижевних награда (М. Немањић, 1974) показало је да су први добитници НИН-ове награде, која је установљена 1954. године, били Добрица Ћосић и Мирко Божић. У том смислу, промене на интелектуалном пољу које се тичу награда у култури у великој мери су повезане и са наступањем нових генерација стваралаца у свим областима уметничког стваралаштва, подразумевајући и књижевно. Аналитичари рада многих жирија, што је такође једна од битних ствари у разматрању награда у култури, увек се сусрећу и са појавом надметања уметника различитих генерација. Међутим, једна од можда најзначајнијих промена на интелектуалном пољу, која је условљена и својствима симболичког система, је повлачење или боље рећи потискивање неких великих оснивача, који су сједињавали и друштвену и симболичку моћ, као што су били Скупштина СФРЈ, Скупштина града Београда до октобарских промена итд.

Порука уредника теме *Новинарство и нови медији* јесте да је дигитална ера донела друштвене и економске промене таквог интензитета да је многи данас пореде са индустријском револуцијом, док суштинске промене које су нови медији донели савременом новинарству, неки аутори већ називају и постжурнализам. Очекивани квалитативни помаци су међутим углавном изостали, а уместо њих очигледна криза ауторства, неизналажење одрживог пословног модела, континуирано осиромашење, криза креативне индустрије и доминација обраде уместо креирања садржаја – додатно су закомпликовали професионални, етички, али и социолошки и демократски хабитус у њиховом изворном значењу. Ричард Крејг истиче да иако је професионални новинарски циљ одувек био и остао исти – објавити вест што је могуће брже и тачније, „технолозија је из корена променила стандарде по којима процењујемо неколико аспеката вести“. Према њему, кључне промене које су се догодиле у ери глобалног новинарства, изазване напретком технологије, су област правременог објављивања информације, поимање близине и поимање појма истакнутости.

Представљање јесењег 144. броја и зимског 145. броја часописа *Култура* одржаће се у просторијама Завода за проучавање културног развитка а датум промоције биће одређен накнадно.

Структура трошкова:

Ставке буџета	Спецификација	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Хонорари главног уредника и чланова редакције	11 хонорара	187,000.00	187,000.00	86,844.73	
Лектура/коректура текстова		288,000.00	288,000.00	274,565.82	
Преводи текстова		144,000.00	144,000.00	105,000.00	
УДК број	120 УДК бројева	60,000.00	60,000.00	38,700.00	
Штампање часописа	500 примерака	1,210,000.00	1,210,000.00	1,320,000.00	
Штампање позивница	150 примерака	24,000.00	24,000.00	15,000.00	
Штампање плаката	6 примерака	7,200.00	7,200.00	2,439.72	
Материјални трошкови	ПТТ трошкови и сл.	84,000.00	84,000.00	84,000.00	
Укупно		2,004,200.00	2,004,200.00	1,926,550.27	77,649.73

Ћирилица

Руководилац пројекта:

Синиша Стефановић

Од требаних и добијених 470.000 динара утрошено је 69.903 динара из ставке 4. Плана под називом „Литература“. Разлику од 97 динара, по основи ставке 4. финансијског плана пројекта чини износ који се, због цена набављених књига, износа чланарине у Народној библиотеци Србије, трошкова закупа места у научној читаоници те трошкова скенирања и фотокопирања грађе, због занемаривости износа, није могао утрошити.

Детаљан утрошак новца према ставкама доступан је у тзв. финансијској картици пројекта.

400.000 динара требаних и додељених за теренско истраживање су се показали, након накнадних саветовања са проф. С. Антонићем (Филозофски факултет у Београду, Одељење за социологију) и проф. Ј. Мирићем (Филозофски факултет у Београду, Одељење за психологију) недостатним за ваљано спровођење социолошке анкете на националном узорку. Стога сам рачуноводству Завода почетком јуна прошле године ставио до знања да средства неће бити утрошена, изричито инсистирајући да се приликом повлачења другог дела средстава по тачки 4. финансијског плана пројекта, Министарству стави на знање да износ од 400.000 динара неће бити утрошен, тј. да средства неће бити повучена и да треба да буду моментално стављена на располагање Министарству за сврхе које оно најје сходним.

Структура трошкова:

Ставка	Спецификација	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Дневнице	Дневнице анкетара	150,000.00			
Упитници	Штампа упитника (3000 ком)	20,000.00			
Путни трошкови	Дневнице, транспорт и смештај	230,000.00			
Литература		70,000.00	70,000.00	69,903.00	97.00
Укупно		470,000.00	70,000.00	69,903.00	97.00

Трибине и промоције

Трибина „Стеван Мајсторовић”

Координаторке:
Маја Маринковић
Тамара Петровић

Март 2014.

Иновативне културне политике

Учесници:

- др Милена Драгићевић Шешић, ред. проф. Факултета драмских уметности, шефица УНЕСКО катедре за културну политику и менаџмент Универзитета уметности у Београду;
- Вишња Кисић, Центар за музеологију и херитологију Филозофског факултета у Београду;
- др Љиљана Рогач Мијатовић, стручна сарадница за научно истраживање и развој Факултета драмских уметности у Београду;
- Горан Томка, УНЕСКО катедра за културну политику и менаџмент Универзитета уметности у Београду;
- др Ирина Суботић, историчарка уметности;
- Ивана Стефановић, композиторка и књижевница;
- Марко Раденковић, оснивач платформе "Дизајн инкубатор - Нова искра";

Млади истраживачи и истраживачице представили су на трибини своја истраживања, иновативне концепте и идеје у области културне политике које иницирају, омогућују и усмеравају процесе развоја у култури. Говорило се о шансама које наше друштво даје новим предлозима и решењима признатим на међународном нивоу. Трибином "Иновативне културне политике" Завод за проучавање културног развитка придружио се прослави јубилеја - десет година УНЕСКО катедре за културну политику и менаџмент Универзитета уметности у Београду.

Април 2014.

Култура, природа, род – незавршене приче

Учесници:

- Тања Петровић – Млади истраживачи Србије;
- Јелена Бујдић Кречковић – НП Ђердап;
- Александра Жикић – Екофемина;
- Дејан Загорац – Завод за проучавање културног развитка;
- Бојана Субашић – Завод за проучавање културног развитка;

У каквој су вези заштита природе и очување нематеријалне баштине? Да ли легенде и митови које чува становништво заштићених природних добара могу да буду ресурс одрживог и

културног туризма паркова природе у Србији? Како о заштити животне средине размишљају мушкарци, а како жене? Да ли је однос доминације човека према природи у ствари пројекција мушке доминације у друштву? Ово су теме о којима се разговарало на трибини „Култура, природа, род – незавршене приче“. Том приликом представљена је и брошура „Људи и воде – незавршене приче“ коју је објавио Еко центар. У публикацији су описане најинтересантније приче из пет заштићених природних добара у Србији и објављени резултати истраживања о родној перспективи одрживог развоја.

Јул 2014.

Еко пионир - Никола Тесла и вредности одрживог развоја

Учесници:

- Владимир Јеленковић, в.д. директора Музеја Николе Тесле;
- др Бранимир Јовановић, директор фирме „Алтеренерго“ и консултант за одрживе енергије;
- Владимир Ловрић, архитекта, покретач и главни и одговорни уредник магазина за еко архитектуру и културу „Еко кућа“;
- Владимир Јовановић, Туристичка организација Ниша;

На трибини су неки од најбољих познаваоца Теслиног наслеђа разговарали о оставштини Николе Тесле као инспирацији за нову еколошку парадигму и културну матрицу. Било је речи о томе како обезбедити довољно енергије а не урушити трајно животну средину, о привредно-туристичким потенцијалима малих стогодишњих хидроцентрала које су настале према Теслином принципу, као и о томе да ли нам наслеђе чувеног научника може помоћи да пронађемо одговор у ком правцу би требало да се развија савремено друштво.

Септембар 2014.

Ћирилица као стандард

Учесници:

- проф. Слободан Антонић, Одељење за социологију Филозофског факултета у Београду;
- проф. Милош Ковић, Одељење за историју Филозофског факултета у Београду;
- Бојана Вукотић, Матично одељење Народне библиотеке Србије;
- Синиша Стефановић, Завод за проучавање културног развитка;

Током 2014. године у Заводу за проучавање културног развитка реализована је прва фаза истраживања *Преглед положаја српске ћирилице у култури и јавној комуникацији*, аутора Синише Стефановића. Представљањем прве фазе пројекта на трибини "Ћирилица као стандард", Завод је учествовао у манифестацији "Дани европске баштине" која се сваке године одржава у педесет европских држава са циљем да се широкој јавности учини доступно јединство и разноликост културног наслеђа.

Децембар 2014.

Идентитет професије – колико нас одређује оно чиме се бавимо

Учесници:

- проф. др Миланко Чабаркапа, Филозофски факултет у Београду;
- доц. др Мирјана Вуксановић, психолошкиња;
- проф. др Драган Гачић, Шумарски факултет у Београду;
- Славко Јовановић, Шумарски факултет, управник ловишта „Гоч“;
- Влада Ђурђевић, ловни радник;

Трибина је организована у намери да се окупе стручњаке/киње из разних области: психологије рада, културологије, родних студија, активисте/киње, представнике/це организација цивилног друштва, како би се разговарало о томе колико на идентитет појединца утиче професија којом се бави и да ли идентитет формиран у оквиру професије утиче на културне потребе и животне стилове људи.

Структура трошкова:

Трибина „С. Мајсторовић”	Спецификација	Планиран о	Уплаћен о	Реализован о	Враћено
Путни трошкови за учеснике 7 трибина	20 учесника x 5.000 динара	120,000.00		28,702,00	
Стручни сарадник	хonorар модератора	68,000.00	68,000.00	66,728,39	1,271.61
Пропагандни материјал		58,000,00		54,693.47	
Репрезентација/кетинг	7 трибина x 20.000	110,000,00		29.195,72	
Укупно		356,000.00			

Структура трошкова:

Трибина Ћирилица	Спецификација	Планиран о	Уплаћен о	Реализован о	Враћено
Путни трошкови за учеснике 2 панела	4 учесника x 7.000 динара	33,600.00		5.046,00	
Репрезентација/кетинг	2 панела x 20.000 динара	48,000.00		10.894,84	
Укупно		81,600.00			

Структура трошкова:

Трибине Еколошка култура	Спецификација	Планиран о	Уплаћен о	Реализован о	Враћено
Репрезентација/кетинг	2 трибине x 20.000 динара	48,000.00	48.000,00	38.607,00	
Укупно		48,000.00	48.000,00	38.607,00	

Укупно	Циклус трибина	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
		485,600.00	348,000.00	233,867.42	114,132.58

Током 2014. године одржано је пет трибина у оквиру циклуса "Стеван Мајсторовић". Планирана финансијска средства нису у целости утрошена тако да су преостала средства враћена су у буџет Републике Србије. Остварене активности се уклапају у предвиђене трошкове, осим код ставке пропагандни материјал, за чијим штампањем се јавила потреба током саме реализације посла. Овај непланирани трошак није значајније модификовао буџет, јер није изазвао потребу за додатним финансијским средствима.

Промоција зборника Градитељско наслеђе у Србији. Зборник у част др Доброслава Бојка Павловића

Куће, јавне зграде, сакрални објекти, археолошки остаци и утврђења, објекти народног неимарства јесу тихи сведоци прошлости али и садашњег живота. Архитекта др Доброслав Бојко Павловић је био личност која је имала слуха за бројне неиспричане приче зидова објеката који чине градитељско наслеђе. Те приче је објављивао током више од четири деценије а чак и најранији његови радови су и данас актуелни и подстицајни у напорима да се градитељско наслеђе очува и учини интегралним састојком одрживог развоја заједница у нашој земљи. Да лик и дело Бојка Павловића и данас инспирише на промишљања и конкретна деловања сведоче радови у зборнику *Градитељско наслеђе у Србији. Зборник у част др Доброслава Бојка Павловића* који је уредила др Маша Вукановић а објавио Завод за проучавање културног развоја.

Зборник Градитељско наслеђе у Србији. Зборник у част др Доброслава Бојка Павловића чине радови 14 аутора који су из различитих углова пажњу посветили често неприметном али веома важном наслеђу – простору у коме живимо. Полазећи од тога да је Србија наша кућа, најпре је реч о значењу и знањају куће и кућног простора. Кроз објекте стамбене и сакралне архитектуре приказује се и однос старог и новог у нашим животима. Да тај однос може да тежи непоштовању показује пример Сврљишког града. Насупрот томе, Београдска тврђава показује да стара здања могу бити амбијент епицентра друштвеног живота. Да однос према наслеђу може и да тежи забору показују објекти народног градитељства Рачанског краја као и чињеница да је све мање мајстора дунђера који знају и умеју и да обнове старе куће и изграде нове које су у складу са савременим еколошким принципима. Народно градитељство јесте огледало народне културе а да може бити атрактивно сведоче и активности Музеја Старо Село у Сирогојну. Поред концепције музеја на отвореном стоје и еко музеји у којима се остварује синергија локалног становништва и стручњака у области заштите. Један од примера је пројекат Еко музеј Ибарске долине. Најзад, сви ти напори да се градитељско наслеђе очува могу се ставити у функцију развоја културног туризма о чему је својевремено писао и говорио и Бојко Павловић, лик који нас је и потакао да се у промишљање ових тема упустимо.

Промоција зборника одржана је 10. 12. 2014. године у Заводу. На њој су говорили архитекта Ђорђе Павловић, Културни центар „Дом породице Павловић“, Миладин Лукић, саветник у Републичком заводу за заштиту споменика културе, др Милош Немањић, социолог културе и уредница зборника др Маша Вукановић, истраживач Завода за проучавање културног развоја.

Трибина Путокази у сликама Београда

У светлу изложбе „Одрази Београда“ коју је припремила уметничка група Рас а одржана у галерији Завода за проучавање културног развитка, 15. 12. 2014. године одржана је трибина *Путокази у сликама Београда*. Из углова историје уметности, сликарства, музике, етнологије али и архитектуре сагледане су слике и поруке које преносе грађевине Београда јер се кроз примере са којима треба упознати младеж на најбољи начин гради поштовање према делима наших предака те учи о позитивним и негативним тенденцијама нашег доба. На трибини су говорили: Ђорђе Павловић, архитекта, Културни центар „Дом породице Павловић“, мр Предраг Пеђа Годоровић, академски сликар, др Смиљка Исаковић, музиколог и чембалисткиња, др Ирина Суботић, историчарка уметности и др Маша Вукановић, етнолог, истраживач Завода за проучавање културног развитка.

Циљ ове трибине био је да укаже на непажњу, која јесте делимично везана и за систем образовања, а нарочито архитеката којима је поверена брига о изгледу нашег града Београда и који често из вида испуштају тековине наших предака, али о подстакне свестрано промишљање о амбијенту у коме живимо, из кога учимо о прошлости и садашњим данима и који приказујемо нашим гостима, посетиоцима Београда.. Чињеница је да Београд већ дуго није бео, углавном је сив, а Ђорђе Павловић нас је повео био у шетњу која приказује слике Београда – призоре које наши гости прво виде пењући се од железничке и аутобуске станице ка центру. Смиљка Исаковић је на то надовезала и тужне слике Генералштаба али и леп пример Конака који се налази у унутрашњем дворишту између Адмирала Гепарта и Ресавске. Предраг Годоровић је употпунио слику негативних примера на улицама Београда као што је замена аутентичних делова зграда накарадним додацима од врата до орнаментике фасада. Ирина Суботић је указала на неопходност да штитимо свој град јер он пре свега припада нама који у њему живимо. Његове фасаде пружају и поруке на које треба обраћати пажњу – реч је о графитима а о њима је говорила Маша Вукановић. На крају, у дискусији прича је неминовно склизнула ка Београду на води јер смо сви забринути у којој мери и на који начин ће се изглед и дух нашег града променити.

Култура и одрживи развој у доба кризе

Промоција зборника у издању Института за позориште, филм, радио и телевизију Факултета драмских уметности и УНЕСКО Катедре за културну политику и менаџмент на Универзитету уметности у Београду

У Заводу за проучавање културног развитка 25. 12. 2014. године представљен је зборник Култура и одрживи развој у доба кризе. Уреднице овог зборника су проф. др Милена Драгићевић – Шешић, др Мирјана Николић и др Љиљана Рогач – Мијатовић а објавио га је Института за позориште, филм, радио и телевизију Факултета драмских уметности и УНЕСКО Катедре за културну политику и менаџмент на Универзитету уметности у Београду.

У целини зборник кореспондира са изазовима пред којима се налази култура као суштински фактор одрживог развоја друштва уопште. Ти изазови везани су за убрзани технолошки развој, глобализацију и општу социјалну, економску и еколошку кризу. Зборник обухвата 26 тема које је обрадили 35 аутора различитих генерација са универзитета и института из Србије и света, а међу њима је и рад истраживача Завода за проучавање

културног развитка др Маше Вукановић који почива на заводским истраживањима у области културно – уметничког аматеризма.

На промоцији зборника говорили су:

- г. Иван Тасовац, министар културе и информисања Републике Србије који је истакао да да би култура требало да буде у средишту свих планова одрживог развоја, те да је основа њеног очувања и развоја у 21. веку, који обележавају парадокси глобализације - дигитализацији локалне, националне и светске културне баштине и подели одговорности за културну политику.
- Марина Лукић Цветић, в.д. директора Завода за проучавање културног развитка која је поздравила учеснике;
- проф др Милена Драгићевић Шешић, шеф УНЕСКО Катедре за културну политику и менаџмент у култури и једна од уредница зборника је представила неке од кључних радова у зборнику;
- проф др Слободан Цвејић, који је указао на различите теоријске, па и идеолошке дилеме данашњице у распону од неолибералних постулата, на којима је заснована савремена теорија, а који сву одговорност за одрживи развој сваљују на појединца, до екосоцијализма, који сматра да треба редефинисати све постојеће концепте.
- проф др Бојан Зечевић који је указао на потребу разликовања појмова економски раст и економски развој, будући да први нема аутоматски позитивно значење, док други подразумева квалитет.
- др Љиљана Рогач Мијатовић са Факултета драмских уметности и једна од уредница зборника која је нагласила и да сама критика није довољна ако не подразумева и конструктивна решења, која између осталог, траже и убрзане технолошке промене.

Промоција овог зборника била је први догађај на коме је пажња с научне тачке гледишта посветила улози и значају повезаности културе и одрживог развоја у доба економске и друштвене кризе.

Галерија Завода

Извештај о реализованим изложбама у Заводу за проучавање културног развитка у 2014. години

Током 2014. године одржано је укупно 18 изложби у просторијама Завода за проучавање културног развитка. На организацији изложби учествовали су: Марина Лукић Цветић, Мр Драгана Мартиновић, Пеђа Пивљанин, Душан Невајда, Мр Ана Стојановић.

Списак одржаних изложби (хронолошки):

УСКЛИКНИМО С ЉУБАВЉУ, аутор Живојин Велимировић

Трајање: 27. јануар – 10. фебруар 2014.

Текст за каталог: Марина Лукић Цветић

СИМБОЛ ИЗА ОГЛЕДАЛА, аутор Здравко Јанковић

Трајање: 10 – 26. фебруар 2014.

Текст за каталог: Душан Злоколица

ПРОСТОРИ ПОДСВЕСНОГ, ауторка Јована Вишњић

Трајање: 27. фебруар – 12. март 2014.

Текст за каталог: Мр Драгана Мартиновић

ЗЛАТО БУЊЕВАЧКОГ КОЛА, изложба сомборских сламарки Ирена и Ксенија Вуковић, Илонка Богишић, Милена Ћалић, Невена Домић, Софија Керкезовић и Зора Цветичанин

Трајање: 13 – 27. март 2014.

Текст за каталог: Марина Лукић Цветић

Изложба приређена у сарадњи са Буњевачким колом из Сомбора

ЧУВАР НОЈЕВЕ БАРКЕ, аутори Јелена Секулић Вољанек и Горан Стојановић

Трајање: 3 – 17. април 2014.

Текст за каталог: Мр Ана Стојановић

КРАТКИ РЕЗОВИ, ауторка Јелена Шалинић Терзић

Трајање: 24. април – 8. мај 2014.

Текст за каталог: Данијела Пурешевић

СТРЕЈА МОГА ДЕДЕ, ауторка Слободанка Ракић Шефер

Трајање: 8 – 29. мај 2014.

Текст за каталог: Марина Лукић Цветић

ЖИВОТ ЈЕ ТРЕН, аутори Јелена Којић и Јован Јовић

Трајање: 5 – 19. јун 2014.

Текст за каталог: Мр Драгана Мартиновић

ТРИ ЖИВОТНА ДОБА, аутор Милан Ђокић

Трајање: 19. јун – 4. јул 2014.

Текст за каталог: Марина Лукић Цветић

ВИДИМ, ДАКЛЕ (ТО) ПОСТОЈИ - мултимедијални пројекат посвећен је Николи Тесли, учесници: Учесници су: Марица Радојчић (ауторка дигиталног амбијента), Владан Јеремић, (цртеж – инсталација о друштвеним конфликтима и интерпретацијама Тесле), Ненад Јеремић (софтверска инсталација), Мирослав Савић (извео перформанс), Александра Јованић, Селена Савић и Бранислав Тодоровић Клинић (аутори видео радова)

Трајање: 10. јул 2014.

Текст за каталог: Марица Радојчић

ИЗВОРИ ЖИВОТА, аутор Животин Николић

Трајање: 7 – 25. август 2014.

Текст за каталог: Мр Драгана Мартиновић

RELATIONSHIP, аутор Милош Антоновић

Трајање: 4 – 18. септембар 2014.

Текст за каталог: Марина Лукић Цветић

МОЈ СВЕТ, ауторка Љиљана Вуковић

Трајање: 18 септембар – 2. октобра 2014.

Текст за каталог: Мр Драгана Мартиновић

КОНЦЕПТ ИГРЕ – РАЗУМЕВАЊЕ СА УМЕТНИКОМ, изложба графика „Концепт игре – разумевање са уметником“, мексичког сликара и графичара Мигуела Алварада

Трајање: 6 – 23. октобар 2014.

Изложба приређена у сарадњи са Галеријом „Владислав Маржик“ из Краљева

Текст за каталог: Марина Лукић Цветић

СЛОБОДА БОЈЕ, аутор Бобан Босић

Трајање: 23. октобар – 6. новембар 2014.

Текст за каталог: Јасмина Дражовић

СОМБОРСКЕ КАПИЈЕ, аутор Павле Блесић

Трајање: 6 – 27. новембар 2014.

Текст за каталог: Марина Лукић Цветић

ОДРАЗИ БЕОГРАДА, Београдска уметничка група „Рас арт“

Трајање: 27. новембар – 18. децембар 2014.

Текст за каталог: Дејан Ђорић

МУЗЕЈ КАО ИНСПИРАЦИЈА, ауторка Весна Матијевић

Трајање: 18. децембар 2014. – 12. јануар 2015.

Текст за каталог: Миодраг Даниловић

Наратив извршења буџета:

За галеријску делатност укупно је планирано 325,200.00 динара. Средства су утрошена у складу са планираним ставкама за: штампања каталога, плаката и позивница, путних трошкова и трошкова транспорта и репрезентације/кетинга. Укупно потршеена средства за галеријску делатност износе 325.162,82 динара. Разлика износи 37,18 динара.

Структура трошкова:

Галерија	Спецификација	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Штампа	Каталози, плакати и позивнице	97,200.00	97,200.00	105,094.48	
Путни трошкови	Дневнице, транспорт и смештај	144,000.00	144,000.00	139,052.66	
Трошкови транспорта	Транспорт слика	48,000.00	48,000.00	39,743.68	
Репрезентација/кетинг		36,000.00	36,000.00	41,272.00	
Укупно		325,200.00	325,200.00	325.162,82	37,18

Пројекти у надлежности Сектора за међународну сарадњу

Културне индустрије у Србији

Координатори:

Бојана Субашић
Богдана Опачић

У току 2014. године планиран је преглед актера у области културних индустрија у Србији. Тим поводом обављени су разговори са Удружењем издавача и књижара као и са Организацијом произвођача фонограма Србија, у циљу упознавања са музичком и књижевном сценом Србије.

Заводу за проучавање културног развоја су у новембру у званичној посети, са представницима Министарства културе и информисања, били експерти за културну политику Савета Европе, у циљу сагледавања културне политике Србије и препорука за даљи развој. Том приликом истраживачи Завода су припремили публикацију кратког осврта својих најважнијих истраживања. Посебна пажња посвећена је стању у културним индустријама у Србији, где је приказано стање, бројност (где је било могуће) и законска регулатива у областима: кинематографија (заједно са биоскопима), дизајн, музичко стваралаштво, издаваштво и медијска сцена Србије. Извештај о стању у култури Србије је преведен на енглески језик и уручен експертима Савета Европе.

Такође, у оквиру извештаја за Регионални савет за сарадњу Југоисточне Европе (Regional Cooperation Council, South East Europe), за потребе Стратегије развоја до 2020 (SEE 2020), у сарадњи са Министарством културе и информисања, урађен је извештај о стању у сфери културе који се тиче квалитативних индикатора – заштита материјалне баштине, аудио-визуелно стваралаштво (кинематографија и музичка индустрија), културни туризам и дизајн.

На тај начин, културне индустрије у Србији сагледане се из различитих углова, док је за ову годину планиран детаљан преглед проблема и приоритета у области кинематографије, музичке индустрије и издаваштва (уз компаративну анализу стања у кинематографији у земљама бивше Југославије – Словенија, Хрватска, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Македонија и Србија).

Структура трошкова:

Ставке буџета	Спецификација	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Превод	Превод публикације на енглески језик	60,000.00	60,000.00	59,162,79	837.21
Укупно		60,000.00	60,000.00	59,162.79	837.21

Промоција и имплементација УНЕСКО Конвенције о заштити и унапређењу разноликости културних израза

Координатори:

Бојана Субашић

Богдана Опачић

Завод за проучавање културног развитка је, заједно са Министарством културе и информисања, одређен за Контакт тачку за Србију (према члану 9. и 28. Конвенције) у циљу промовисања и имплементације *Конвенције о заштити и промоцији разноликости културних израза* (Унеско, 2005) и размену информација које се односе на Конвенцију. Наша земља је Конвенцији приступила 2009. године. Као и претходних година, Завод за проучавање имао је неколико активности које се тичу Конвенције.

У периоду фебруар-април организоване предселекциони процес за подршку Међународног фонда за културну разноликост за пројекте из Србије. Преко 15 потенцијалних апликација је у том периоду посетило просторије Завода и разговарало за представницама задуженим за рад на имплементацији Конвенције, у оквиру редовних консултација за писање пројеката. Такође, у Заводу су одржани и састанци националне предселекционе комисије, на којима је за коначну селекцију од стране Панела експерата у Паризу одабрано четири пројекта:

- *Strengthening local and regional institutional capacities to develop cultural industries policies in Pirot, Nis and Toplica region*, пројекат Групе за креативну економију
- *Cultural Institutions & Creative Industries*, пројекат Народне библиотеке Србије
- *Film Industry in Serbia and Europe - potentials for young people*, пројекат Отвореног универзитета Суботица
- *ART-ECO PROGRAM: Building bridges of multicultural understanding, by strengthening professional networks and fostering innovative partnership*, пројекат Амбасадора одрживог развоја и животне средине.

Пројекат Групе за креативну економију добио је подршку и средства Међународног фонда за културну разноликост у децембру 2014. године на Осмом редовном заседању Међувладиног комитета у Паризу. Пројекат ће бити реализован у периоду април 2015-децембар 2016. Године (више о пројекту на: <https://en.unesco.org/creativity/ifcd/project-description/strengthening-local-and-regional-institutional-capacities-develop-cultural>)

Као и претходних година и 2014. године у Заводу је обележен *Светски дан културне разноликости за дијалог и развој* (21.мај). Због ванредне ситуације у Србији услед поплава, прослава Дана је одржана **11. јуна 2014. године**, у Галерији Завода за проучавање културног развитка. Конференција под називом *Нове могућности коришћења културног наслеђа у креативној економији* је била посвећена креативном изразу у очувању културне баштине и културним индустријама. На трибини су учествовали мр Христина Микић (Група за креативну економију, Београд), Снежана Баралић-Бошњак (Градска управа Панчево), Сања Црнобрња (Музеј Жупе, Александровац), Раде Милић (Центар за урбани развој, Београд) и Ива Сила (удружење *Secret Zagreb Walks*, Загреб). Публику су чинили представници институција и организација у култури у Србији.

Једна од активности Контакт тачке је и присуство на редовним заседањима кључних тела Конвенције: Међувладиног комитета и Скупштине. У 2014. години представница Завода, Бојана Субашић и представница Министарства културе и информисања Ивана

Зечевих присуствовале су на Осмом редовном заседању Међувладиног комитета Конвенције, од 9 – 13. децембра 2014. године у Паризу.

У 2014. години одшампано је и 1.000 примерака превода Конвенције у циљу промоције и имплементације основних начела Документа. Превод је постављен и на интернет презентацију Конвенције на линку <https://en.unesco.org/creativity/sites/creativity/files/2005ConventionOperationalGuidelinesSERBIAN.pdf>

Напомена: Када је реч о структури трошкова, битно је указати на то да је конференција поводом *Светског дана културне разноликости за дијалог и развој*, била организована на националном нивоу, те су публику чинили представници установа и организација у култури на нивоу Србије. Свега једна учесница, излагач на Конференцији дошла је из земље у региону (Републике Хрватске), што је у многоме смањило трошкове планиране за пут и смештај учесника излагача. Такође, из наведеног разлога није било потребе за ангажовањем особе за симултани превод.

Међутим, за потребе боље промоције *Конвенције за заштиту и унапређење разноликости културних израза*, утрошено је више средстава него што је планирано за штампу промотивног и стручног материјала који ће бити коришћен и наредних година у сврху имплементације Конвенције и њених основних начела. Потребна средства за штампу промотивног и научног материјала, као и за недостајућа износ за путне трошкове у Париз, искоришћена су са позиције *Путни трошкови гостију предавача/публике*.

Структура трошкова:

Ставке буџета	Спецификација	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Штампање	Штампање материјала (50 ком)	50,000.00	50,000.00	121,200.00	-71,200.00
Путни трошкови гостију предавача/публике	гост предавач и смештај гостију Конференције	200,000.00	200,000.00	45,118.15	3,354.79 (154,881.85)
Преводилац	симултани превод	20,000.00	20,000.00		20,000.00
Кетеринг	Кетеринг	30,000.00	30,000.00	20,520.00	9,480.00
Штампање	Штампање брошуре (50 ком)	198,000.00	198,000.00	247,280.00	-49,280.00
Транспорт	Авионска карта (повратна карта)	30,000.00	30,000.00	31,644.00	-1,644.00
Смештај и дневнице	4 ноћења/5 дана	100,000.00	100,000.00	129,403.06	-29,403.06
Укупно		628,000.00	628,000.00	595,165.21	32,834.79

Конференције и симпозијуми у иностранству

Присуство билатералном скринингу за поглавље 18 – Статистика Луксембург

У Луксембургу је, у просторијама Еуростата, 25. и 26. новембра одржан билатерални скрининг Републике Србије од стране Европске комисије. Председавајући скрининга и главни представник Европске комисије био је Венцеслас де Лобковиц, док је у име Еуростата говорила Клаудија Јункер. Скрининг је посвећен усклађености прописа Републике Србије са

правним документима и праксом Европске Уније. У име Министарства културе и информисања и Завода за проучавање културног развика, и области културе генерално, скринингу је присуствовала Бојана Субашић, истраживач у Заводу за проучавање културног развика. Једна од области која је презентована пред Европском комисијом била је *Образовање, наука и култура*. Ипак, како област културе нема правна документа Европске Уније на која реферише приликом усклађивања статистике, ова област на скринингу није била детаљно представљена. Тако да закључак поводом културе и параметара у култури може ићи у правцу боље сарадње у области статистике у култури између Министарства за културу и информисање, Завода за статистику и Завода за проучавање културног развика Републике Србије, а према препорукама и кроз сарадњу са Еуростатом.

Присуство конференцији Културна политика као алат за заједништво и регионални развој Темишвар

Представници Завода учествовали су на конференцији *Културна политика као алат за заједништво и регионални развој* у Темишвару, 21. новембра 2014. године на којој се говорило о културној политици, потенцијалима и капацитетима за умрежавање општина Баната са акцентом на прекограничну сарадњу. Један од циљева Конференције било је повезивање институција и организација у култури, у Србији и Румунији, што је и једна од основних идеја будуће Стратегије развоја културе на нивоу Баната. Завод је успео да искомуницира и повеже се са великим бројем актера у Румунији, што може бити основ сарадње у наредним годинама.

Структура трошкова:

Ставке буџета	Спецификација	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Авио превоз	Београд-Луксембург-Београд	40,000.00	40,000.00	36,283.00	3,717.00
Путни трошкови	Смештај и дневнице у Луксембургу	85,000.00	85,000.00	82,041.25	2,958.75
Путни трошкови	Пут у Темишвар и дневнице	40,000.00	40,000.00	36,061.00	3,939.00
Учешће на Конференцији 18. генерална скупштина ИКОМОС-а у Фиренци	Пут у Фиренцу, котизација, смештај и дневнице	135,000.00	135,000.00		135,000.00
Укупно		300,000.00	300,000.00	154,385.25	145,614.75

Прес извештај 2014.

Током 2014. године број објава у медијима знатно је опао у односу на претходне године. Разлог томе је чињеница да смо промовисали резултате свега неколико истраживања Завода за проучавање културног развика: *Посетиоци јесењих београдских манифестација и фестивала*, резултати прве фазе истраживања *Преглед положаја српске ћирилице у култури и јавној комуникацији*", три броја часописа *Култура* и представљање часописа на Сајму књига у Београду, један научни скуп о градитељском наслеђу у Србији и конкурс и скуп „Нове могућности коришћења културног наслеђа у креативној економији“ поводом Међународног

дана културне разноликости. Резултати истраживања о културним потребама и навикама публике представљени су и у Културном центру Град.

Највише су промовисане изложбе (чак 14), а било је и шест трибина и два предавања, бесплатне радионице „На крилима маште“ (од 15. до 18. септембра).

Промовисали смо и два зборника: зборник у част др Доброслава Бојка Павловића „Градитељско наслеђе у Србији“ и зборника радова "Култура и одрживи развој у доба кризе"; као и две књиге др Милана Матијевића: "Краљевачки споменици солунцима у славу" и "Колоније у Краљеву".

У оквиру Сајма туризма у Београду, на штанду Туристичке организације Србије, као и туристичких организација Ниша, Смедерева, Бајине Баште и агенције Магелан представљени су ранији пројекти Завода који су довели до формирања културних рута: Путевима Тесле кроз Србију и Путевима змајева.

Значајно је и то да, инспирисана истраживањем "Гастрономска мапа Србије" Завода за проучавање културног развика, које је Завод споровео 2009. Године, Блиц жена објављује серију кувара.

Поред тога, доста су била актуална и старија истраживања Завода, нарочито она која се тичу културне партиципације, уз помоћ којих су новинари објашњавали разне појаве у друштву и култури. Завод је током целе године активан да друштвеним мрежама: Фејсбуку и Твитеру. Остале друштвене мреже (Инстаграм, Фоурсквер...) нам нису доступне због непостојања службеног телефона који и био директно повезан за налозима на друштвеним мрежама. Фејсбук страница Завода има преко 6.000 фанова, а Твџитер страница пар стотина пратилаца.

Такође, медијска мејлинг листа Завода има преко 1.300 контаката, а листа културних институција и организација преко 500.

Прецизне податке о појављивању Завода у медијима немамо јер није ангажована прес клипинг агенција која би то пратила.

Неке од важнијих објава у медијима можете видети путем следећих линкова:

<http://glassrbije.org/kultura/%C4%8Dlanak/izlo%C5%BEba-akvarela-%C5%BEivojina-j-velimirovi%C4%87a>

<http://www.casopisgrad.com/k/izlozba-prostori-podsvesnog-jovane-visnic>

<http://www.mrezakreativnihljudi.com/2014/03/zavod-za-proucavanje-kulturnog-razvitka.html>

<http://www.lisa.rs/slobodno-vreme/vesti/9075-umetnost-protkana-slamom.html>

<http://www.blic.rs/Kultura/449244/Kako-iz-slame-nastaje-umetnost>

<http://www.novosti.rs/vesti/turizam.90.html:483540-Teslom-privlace-turiste>

<http://www.rts.rs/page/tv/ci/story/17/%D0%A0%D0%A2%D0%A1+1/1575390/%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B8+%D0%B4%D0%BD%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA+.html>

<http://www.tanjug.rs/novosti/126648/izlozba-kratki-rezovi-jelene-salinic-terzic.htm>

<http://www.tvbest.rs/56758-izlozba-zivot-je-tren-od-5-juna-u-zavodu>

<http://www.novosti.rs/%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8/%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0/%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%88%D1%82%D0%B2%D0%BE.395.html:511735->

<http://www.novosti.rs/%D0%8B%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D1%86%D0%B0-%D1%83-%D0%BD%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%98%D0%B0%D1%9A%D1%83>

<http://www.mrezakreativnihljudi.com/2014/10/zanimljive-teme-vas-ocekuju-u.html>

<http://www.blic.rs/Kultura/Vesti/511787/Istrazivanje-Kulturne-manifestacije-u-Beogradu-uglavnom-posecuju-zene>

http://www.gradbeograd.eu/clanak_program.php?id=1181

<http://www.blic.rs/Kultura/Vesti/522242/Predstavljen-zbornik-Kultura-i-odrzivi-razvoj-u-doba-krize>

<http://www.glassrbije.org/kultura/%C4%8Dlanak/izlo%C5%BEba-posve%C4%87ena-svetom-savi>

<http://www.danubeogradu.rs/2015/01/dvanaest-crteza-izlozba-posvecena-svetom-savi/>

http://www.danas.rs/dodaci/nedelja/knjiga_danas/kultura_144_put.54.html?news_id=29700

1

http://www.rtv.rs/sr_ci/zivot/kultura/izlozba-ljudi-i-pejzaz-ravnice_566414.html

<http://www.turistickisvet-hotnews.com/vesti/tag/zavod-za-proucavanje-kulturnog-razvitka/>

<http://www.prva.rs/vesti/info/62212/koliko-cesto-gradjani-idu-u-pozoriste-i-galeriju.html>